

Nichts selbst jedoch – ist das nicht wieder jener versteckte, aber widersinnige Begriff eines seienden Nichts? Zum letztenmal sollen jetzt die Einwände des Verstandes unser Suchen aufgehalten haben, das nur durch eine Grunderfahrung des Nichts in seiner Rechtmäßigkeit erwiesen werden kann.

14 110 So sicher wir nie das Ganze des Seienden an sich absolut erfassen, so gewiß finden wir uns doch inmitten des irgendwie im Ganzen enthüllten Seienden gestellt. Am Ende besteht ein wesenhafter Unterschied zwischen dem Erfassen des Ganzen des Seienden an sich und dem Sichbefinden inmitten des Seienden im Ganzen. Jenes ist grundsätzlich unmöglich. Dieses geschieht ständig in unserem Dasein. Freilich sieht es so aus als hafteten wir gerade im alltäglichen Dahintreiben je nur an diesem oder jenem Seienden, als seien wir an diesen oder jenen Bezirk des Seienden verloren. So aufgesplittert der Alltag erscheinen mag, er behält immer noch das Seiende, wenngleich schattenhaft, in einer Einheit des „Ganzen“. Selbst dann und eben dann, wenn wir mit den Dingen und uns selbst nicht eigens beschäftigt sind, überkommt uns dieses „im Ganzen“, z.B. in der eigentlichen Langeweile. Sie ist noch fern, wenn uns lediglich dieses Buch oder jenes Schauspiel, jene Beschäftigung oder dieser Müßiggang langweilt. Sie bricht auf, wenn „es einem langweilig ist“. Die tiefe Langeweile, in den Abgründen des Daseins wie ein schweigender Nebel hin- und herziehend, rückt alle Dinge, Menschen und einen selbst mit ihnen in eine merkwürdige Gleichgültigkeit zusammen. Diese Langeweile offenbart das Seiende im Ganzen.

15 Eine andere Möglichkeit solcher Offenbarung birgt die Freude an der Gegenwart des Daseins – nicht der bloßen Person – eines geliebten Menschen.

16 Solches Gestimmtsein, darin einem so und so „ist“, läßt uns – von ihm durchstimmt – inmitten des Seienden im Ganzen befinden. Die Befindlichkeit der Stimmung enthüllt nicht nur je nach ihrer Weise das Seiende im Ganzen, sondern dieses Enthüllen ist zugleich – weit entfernt von einem bloßen Vorkommnis – das Grundgeschehen unseres Da-seins.

17 Was wir so „Gefühle“ nennen, ist weder eine flüchtige Begleitscheinung unseres denkenden und willentlichen Verhaltens, noch ein bloßer verursachender Antrieb zu solchem, noch ein nur vorhandener Zustand, mit dem wir uns so oder so abfinden.

18 111 Doch gerade wenn die Stimmungen uns dergestalt vor das Seiende im Ganzen führen, verbergen sie uns das Nichts, das wir suchen. Wir werden jetzt noch weniger der Meinung sein, die Verneinung des stimmungsmäßig offenbaren Seienden im Ganzen stelle uns vor das Nichts. Dergleichen könnte entsprechend ursprünglich nur in einer

skrytý, ale protismyslný pojem jakéhosi jsoucího Nic? – To tedy bylo naposled, co jsme se dali námitkami rozumu zastavit ve svém hledání, které může prokázat svou oprávněnost pouze skrze základní zkušenost Ničeho.

Stejně tak jistě, jako že celek jsoucna o sobě nikdy absolutně neuchopujeme, nacházíme se postaveni uprostřed jsoucna, které je nějak v celku odhalené. Je totiž bytostný rozdíl, zda celek jsoucna o sobě uchopujeme, nebo zda se uprostřed jsoucna v celku nacházíme. To první je zásadně nemožné. To druhé se v našem pobytu děje neustále. Vypadá to ovšem, jako bychom se v každodenním shonu upínali vždy k tomu či onomu jsoucnu, jako bychom se ztratili v tom či onom okrsku jsoucna. Ať se však zdá všední den jakkoli rozříštěný, přesto vždy obsahuje, i když třeba jen jako stín, jsoucno v jednotě „celku“. Ba i tehdy, a právě tehdy, když se věcmi a samými sebou přímo nezabýváme, přepadá nás toto „v celku“ – například v opravdové nudě. Taková nuda je ještě daleko, jestliže nás nudí pouze kniha, kterou čteme, či hra, kterou sledujeme, to, čím se zaměstnáváme, nebo naše momentální nečinnost. Pravá nuda propuká, až když je nám tak, že „všechno je nuda“. V hluboké nudě, jež se jako hustá mlha mlčky válí v propastech pobytu, slévají se všechny věci a lidé, i my sami s nimi do podivné lhostejnosti. Tato nuda zjevuje jsoucno v celku.

Jinou možnost takového zjevení nese v sobě radost z přítomnosti nikoli pouhé osoby, nýbrž existence milované bytosti.

Naladěnost, to, že člověku tak a tak „je“, situuje nás – tímto jsoucnem naladěné – do jsoucna v celku. Situovanost nálady nejenže vždy svým způsobem odhaluje jsoucno v celku, nýbrž toto odhalování – zdaleka nejsouc pouhou epizodou – je zároveň základním děním našeho bytí na světě.

Co takto nazýváme „pocity“, není ani prchavý průvodní jev našeho myšlenkového a volního počínání, ani pouhý podnět, kterým je toto počínání zapříčinováno, ani nějaký stav, který se pouze vyskytuje a se kterým se pouze tak či onak vyrovnáváme.

Nicméně právě tehdy, když nás nálady přivádějí takovým způsobem před jsoucno v celku, skrývají nám Nic, které hledáme. Máme nyní tedy ještě méně důvodů domnívat se, že popření jsoucna v celku, jak nám je zjevují nálady, nás staví před Nic. Něco takového by

Stimmung geschehen, die ihrem eigensten Enthüllungssinne nach das Nichts offenbart.

19 Geschieht im Dasein des Menschen ein solches Gestimmtsein, in dem er vor das Nichts selbst gebracht wird?

20 Dieses Geschehen ist möglich und auch wirklich – wenngleich selten genug – nur für Augenblicke in der Grundstimmung der Angst. Mit dieser Angst meinen wir nicht die recht häufige Ängstlichkeit, die im Grunde der nur allzu leicht sich einstellenden Furchtsamkeit zugehört. Angst ist grundverschieden von Furcht. Wir fürchten uns immer vor diesem oder jenem bestimmten Seienden, das uns in dieser oder jener bestimmten Hinsicht bedroht. Die Furcht vor... fürchtet jeweils auch um etwas Bestimmtes. Weil der Furcht diese Begrenztheit ihres Wovor und Worum eignet, wird der Fürchtende und Furchtsame von dem, worin er sich befindet, festgehalten. Im Streben, sich davor – vor diesem Bestimmten – zu retten, wird er in bezug auf Anderes unsicher, d. h. im Ganzen „kopflös“.

19 Die Angst läßt eine solche Verwirrung nicht mehr aufkommen. Weit eher durchzieht sie eine eigentümliche Ruhe. Zwar ist die Angst immer Angst vor..., aber nicht vor diesem oder jenem. Die Angst vor... ist immer Angst um..., aber nicht um dieses oder jenes. Die Unbestimmtheit dessen jedoch, wovor und worum wir uns ängstigen, ist kein bloßes Fehlen der Bestimmtheit, sondern die wesenhafte Unmöglichkeit der Bestimmbarkeit. Sie kommt in der folgenden bekannten Auslegung zum Vorschein.

22 In der Angst – sagen wir – „ist es einem unheimlich“. Was heißt das „es“ und das „einem“? Wir können nicht sagen, wovor einem unheimlich ist. Im Ganzen ist einem so. Alle Dinge und wir selbst versinken in eine Gleichgültigkeit^a. Dies jedoch nicht im Sinne eines bloßen Verschwindens, sondern in ihrem Wegrücken als solchem kehren sie sich uns zu. Dieses Wegrücken des Seienden im Ganzen, das uns in der Angst umdrängt, bedrängt uns. Es bleibt kein Halt. Es bleibt nur und kommt über uns – im Entgleiten des Seienden – dieses „kein“.

23 Die Angst offenbart das Nichts.

Wir „schweben“ in Angst. Deutlicher: die Angst läßt uns schweben, weil sie das Seiende im Ganzen zum Entgleiten bringt. Darin liegt, daß wir selbst – diese seienden Menschen^a – inmitten des Seienden uns mitentgleiten. Daher ist im Grunde nicht „dir“ und

^a 5. Auflage 1949: das Seiende spricht nicht mehr an.

^a 5. Auflage 1949: aber nicht der Mensch als Mensch „des“ Da-seins.

se mohlo stát příslušně původním způsobem pouze v takové náladě, jež by nejvlastnějším smyslem svého odhalování měla: zjevovat Nic.

Dochází v pobytu člověka k takovému naladění, v němž je člověk postaven přímo před samotné Nic?

Něco takového se může stát a také se skutečně stává – i když dosti vzácně – pouze v okamžicích základní nálady úzkosti. Touto úzkostí nemíníme velmi častou úzkostlivost, která v jádře patří jen k tak snadno se dostavující ustrašenosti. Úzkost je od strachu zásadně odlišná. Strachujeme se vždy před tím či oním určitým jsouncem, které nás v tom či onom určitém ohledu ohrožuje. Strach před... je vždy také strachem o něco určitého. Vzhledem k tomu, že ke strachu patří vymezení toho, před čím a o co se strachujeme, je strachující se a ustrašený poután k tomu, v čem se takto nachází. Ve snaze zachránit se před tím – totiž před oním určitým – stává se takový člověk vůči ostatnímu nejistý, tzn. celkově „ztrácí hlavu“.

Úzkost již vznik takového zmatku nepřipouští. Daleko spíše je prostoupena zvláštním klidem. Úzkost je sice vždy úzkostí před..., ale ne před tím či oním. Úzkost před... je vždy úzkostí o..., ale ne o to či ono. Avšak neurčitost toho, před čím a o co pociťujeme úzkost, není pouhým nedostatkem určitosti, nýbrž bytostnou nemožností určitelnosti. To vysvětluje ze známého výkladu:

Říkáme, že v úzkosti „je člověku nějak divně“. „Co“ je tu divné a „komu“ je nějak divně? Nemůžeme říci, z čeho je člověku divně. Je mu tak v celku. Všechny věci i my sami se noříme do jakési lhostejnosti.^a Avšak ne v tom smyslu, že by vše prostě mizelo, nýbrž tak, že se k nám obrací ve svém ustupování jako takovém. Toto ustupování jsoucna v celku, které nás v úzkosti obkličuje, nás sklíčuje. Nezbývá žádná opora. V tom, jak se nám jsoucno vymyká, zůstává a přepadá nás jen toto „žádná“.

Úzkost zjevuje Nic.

V úzkosti „ztrácíme půdu pod nohama“. Jasněji řečeno: úzkost nám bere půdu pod nohama, protože přivádí jsoucno v celku k vymknutí. V tom je obsaženo, že my sami – tito jsoucí lidé^a – uprostřed jsoucna a spolu s ním se sami sobě vymykáme. Proto v jádře není divně „tobě“,

^a 5. vyd.: jsoucno nás již neoslovuje.

^a 5. vyd.: ale ne člověk jako lidské bytí-tu.

„mir“ unheimlich, sondern „einem“ ist es so. Nur das reine Da-sein^b in der Durchschütterung dieses Schwebens, darin es sich an nichts halten kann, ist noch da.

24 Die Angst verschlägt uns das Wort. Weil das Seiende im Ganzen entgleitet und so gerade das Nichts andrängt, schweigt im Angesicht seiner jedes „Ist“-Sagen. Daß wir in der Unheimlichkeit der Angst oft die leere Stille gerade durch ein wahlloses Reden zu brechen suchen, ist nur der Beweis für die Gegenwart des Nichts. Daß die Angst das Nichts enthüllt, bestätigt der Mensch selbst unmittelbar dann, wenn die Angst gewichen ist. In der Helle des Blickes, den die frische Erinnerung trägt, müssen wir sagen: wovor und worum wir uns ängsteten, war „eigentlich“ – nichts. In der Tat: das Nichts selbst – als solches – war da.^c

Keiner
Auhalt
Obs. huf

25 Mit der Grundstimmung der Angst haben wir das Geschehen des Daseins erreicht, in dem das Nichts offenbar ist und aus dem heraus es befragt werden muß.

Wie steht es um das Nichts?

Die Beantwortung der Frage

113 Die für unsere Absicht zunächst allein wesentliche Antwort ist schon gewonnen, wenn wir darauf achthaben, daß die Frage nach dem Nichts wirklich gestellt bleibt. Hierzu wird verlangt, daß wir die Verwandlung des Menschen^a in sein Da-sein, die jede Angst mit uns geschehen läßt, nachvollziehen, um das darin offenkundige^b Nichts in dem festzunehmen, wie es sich bekundet. Damit ergeht zugleich die Forderung, ausdrücklich die Kennzeichnungen des Nichts fernzuhalten, die nicht im Ansprechen desselben erwachsen sind.

2 Das Nichts enthüllt sich in der Angst – aber nicht als Seiendes. Es wird ebensowenig als Gegenstand gegeben. Die Angst ist kein Erfassen des Nichts. Gleichwohl wird das Nichts durch sie und in ihr offenbar, wengleich wiederum nicht so, als zeigte sich das Nichts abgelöst „neben“ dem Seienden im Ganzen, das in der Unheimlichkeit^c steht. Wir sagten vielmehr: das Nichts begegnet in der Angst in eins mit dem Seienden im Ganzen. Was meint dieses „in eins mit“?^d

^b 5. Auflage 1949: das Da-sein „im“ Menschen.

^c 5. Auflage 1949: heißt: enthüllte sich; Entbergung und Stimmung.

^a 5. Auflage 1949: als Subjekt! Da-sein aber schon denkend hier vorerfahren, nur deshalb die Frage „Was ist Metaphysik?“ hier fragbar geworden.

^b 5. Auflage 1949: Entbergung.

^c 5. Auflage 1949: Unheimlichkeit und Unverborgenheit.

^d 5. Auflage 1949: der Unterschied.

či „mně“, nýbrž „člověku“ je tak. Jen čisté bytí-tu^b v otřesu této ztráty půdy pod nohama, kde není čeho se chytit, tu ještě zbývá.

Úzkost nám zaráží slova v hrdle. Protože jsoucno v celku se nám vymyká a tímto způsobem na nás právě naléhá Nic, nejsme tváří v tvář onomu Nic již schopni říkat „jest“. To, že v divnosti, jež náleží k úzkosti, hledíme často prolomit prázdno ticho právě mluvením bez ladu a skladu, je pouze důkazem přítomnosti onoho Nic. Že úzkost odhaluje Nic, potvrzuje člověk sám bezprostředně poté, co úzkost ustoupila. V jasnosti pohledu, který je nesen čerstvou vzpomínkou, musíme říci: to, před čím a oč jsme cítili úzkost, nebylo „vlastně“ – nic. Vskutku: bylo tu^c Nic samo – jako takové.

V základní naladěnosti úzkosti jsme dospěli k takovému dění lidského pobytu na světě, v němž je Nic zřejmé a z něhož musíme vycházet při svém tázání.

Jak se to má s tímto Nic?

Zodpovězení otázky

Odpověď, která je pro náš záměr zprvu to jediné podstatné, už máme, budeme-li dbát na to, aby otázka po Ničem zůstala skutečně položena. Vyžaduje to od nás spoluvykonat proměnu člověka^a na bytí-tu, která se s námi odehrává v každé úzkosti, abychom tak Nic, které je v ní zjevně^b, uchopili tak, jak vychází najevo. Zároveň s tím vyvstává požadavek, abychom nechali stranou ty charakteristiky Ničeho, které nevyrostly z toho, jak nás Nic oslovuje.

Nic se odhaluje v úzkosti – ale ne jako jsoucno. Právě tak málo je dáno jako předmět. Úzkost není žádným uchopením tohoto Nič. A přesto se Nic stává zjevným skrze úzkost a v ní, i když ne tak, že by se ukazovalo odděleně „vedle“ jsoucna v celku, které stojí ve znamení divnosti.^c Řekli jsme spíše: s Ničem se setkáváme v úzkosti spolu se jsoucnem v celku. Co znamená toto „spolu“?^d

^b 5. vyd.: bytí-tu „v“ člověku.

^c 5. vyd.: to znamená: odhalilo se; odkrývání a nálada.

^a 5. vyd.: jako subjektu! Bytí-tu je však již při tomto myšlení předběžně zakoušeno, jen proto se zde otázka „Co je metafyzika?“ stala možnou.

^b 5. vyd.: odkrývání.

^c 5. vyd.: divnost a neskrytost.

^d 5. vyd.: rozdíl.